

บทที่ 1

บทนำ

1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ปัจจุบันโลกของเราอยู่ในยุคที่เรียกว่า ยุคสังคมหลังอุตสาหกรรมสมัยใหม่ (post industrial and advanced industrial society) หรือยุคสังคมสารสนเทศ (information society) ซึ่งเป็นยุคที่ให้ความสำคัญต่อความรู้และข้อมูลข่าวสารเป็นอย่างมาก โดยถือว่าเป็นแหล่งที่มาของอำนาจ นั่นคือ บุคคลที่มีข้อมูลช่วยในการตัดสินใจจะสามารถดำเนินกิจการต่าง ๆ ได้ดีกว่าและรวดเร็วกว่าผู้อื่น ทำให้บุคคลนั้นได้เปรียบ คือ มีอำนาจและมีศักยภาพในการแข่งขันเหนือผู้อื่นนั่นเอง เหมือนกับคำกล่าวที่ว่า รู้เขา รู้เรา รบร้อยครั้ง ก็ชนะร้อยครั้ง กล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือความรู้และข้อมูลข่าวสารได้เข้ามามีบทบาทสำคัญต่อระบบเศรษฐกิจในปัจจุบันที่เรียกว่า Knowledge-based economy หรือระบบเศรษฐกิจฐานความรู้ นั่นคือ ความรู้และข้อมูลข่าวสารได้เข้ามามีบทบาทในการเป็นปัจจัยการผลิตอย่างหนึ่งเพิ่มเติมจากปัจจัยการผลิตแบบเดิม (แรงงาน, ที่ดิน, ทุน และการจัดการ) แต่เป็นปัจจัยการผลิตที่มีลักษณะพิเศษ คือ สามารถถ่ายทอดได้ ใช้อย่างซ้ำได้ และมีมูลค่าโดยไม่มีที่สิ้นสุด (วิภา อุตมจันทร์, 2544: 162) ความรู้และข้อมูลข่าวสารจึงกลายเป็นปัจจัยสำคัญที่จะช่วยในการขับเคลื่อนและพัฒนาประเทศต่อไป

จากบทบาทของข้อมูลข่าวสารที่มีความสำคัญมากขึ้นในปัจจุบัน ทำให้ผู้วิจัยหันมาสนใจศึกษาถึงแหล่งหรือสื่อกลางในการแพร่กระจายข้อมูลข่าวสารว่า ปัจจุบันมีสื่อใดบ้างที่เป็นตัวกลางในการแพร่กระจายข้อมูลข่าวสาร และแต่ละสื่อสามารถแพร่กระจายข่าวสารให้เข้าถึงประชาชนได้มากน้อยแค่ไหน โดยพบว่าเดิมจะใช้วิธีส่งข้อมูลข่าวสารจากบุคคลสู่บุคคลโดยตรง ต่อมาจึงเริ่มมีการใช้สื่อกลางในการแพร่กระจายข้อมูลข่าวสาร เช่น การใช้หอกระจายข่าวของหมู่บ้าน จนกระทั่งปัจจุบันสื่อกลางที่ได้เข้ามามีบทบาทสำคัญในการแพร่กระจายความรู้และข้อมูลข่าวสารให้ขยายออกไปได้ในขอบเขตที่กว้างไกลมากขึ้น ก็คือ เทคโนโลยี เราเรียกเทคโนโลยีที่ใช้ในการแพร่กระจายความรู้และข้อมูลข่าวสารเป็นการเฉพาะว่า “เทคโนโลยีการสื่อสาร” หรือที่เรียกสั้น ๆ ว่า IT (information technology)

เทคโนโลยีที่ใช้เพื่อการแพร่กระจายความรู้และข้อมูลข่าวสารมีอยู่หลายประเภท โดยเทคโนโลยีการสื่อสารที่เป็นที่รู้จักกันในระดับต้น ๆ คือ สื่อวิทยุและ สื่อโทรทัศน์ แต่สื่อทั้งสองประเภทยังมีข้อจำกัดอยู่มาก เช่น ข้อจำกัดในด้านระยะทางการส่งสัญญาณ นั่นคือ แต่ละประเทศ

จะถูกจำกัดขอบเขตพื้นที่ในการส่งสัญญาณโดยองค์กรกลางที่เรียกว่า สหภาพโทรคมนาคมระหว่างประเทศ หรือ ITU ซึ่งทำหน้าที่ในการจัดสรรและจัดระเบียบคลื่นความถี่ เพื่อไม่ให้แต่ละประเทศส่งสัญญาณข้ามเขตไปรบกวนการส่งสัญญาณของประเทศอื่น ทำให้แต่ละประเทศสามารถส่งสัญญาณแพร่กระจายข้อมูลข่าวสารได้เฉพาะภายในประเทศของตนเท่านั้น ไม่สามารถส่งสัญญาณข้ามไปยังประเทศอื่นได้ตามอำเภอใจ นอกจากนี้สื่อทั้งสองประการดังกล่าวยังมีข้อจำกัดด้านองค์กรที่ทำหน้าที่เป็นผู้ส่งสาร นั่นคือ การผลิตรายการวิทยุและโทรทัศน์ต้องใช้เงินทุนสูง อุปกรณ์ที่ใช้ในการผลิตมีราคาแพง ต้องมีค่าเช่าเวลาของสถานี ทำให้มีแต่นายทุนเท่านั้นที่สามารถผลิตรายการป้อนสถานีได้ ส่งผลให้ข้อมูลข่าวสารที่แพร่กระจายออกไปเป็นเพียงตัวแทนความคิดของคนบางกลุ่มเท่านั้น นอกจากนี้สื่อวิทยุและโทรทัศน์ยังมีลักษณะเป็นสื่อที่ใช้ในการสื่อสารทางเดียว (one - way communication) คือ ผู้รับสารไม่สามารถติดต่อกับผู้ส่งสารได้โดยผ่านสื่อวิทยุและโทรทัศน์โดยตรงและทันที แต่ต้องติดต่อสื่อสารโดยผ่านสื่ออื่นแทน เช่น การติดต่อผ่านจดหมายหรือโทรศัพท์

จากข้อจำกัดของสื่อวิทยุและโทรทัศน์ดังกล่าว ทำให้ปัจจุบันมีเทคโนโลยีการสื่อสารรูปแบบใหม่ที่กำลังเข้ามามีบทบาทอย่างมากในการขยายขอบเขตองค์ความรู้ให้กับประชาชนแทนที่สื่อวิทยุและโทรทัศน์ นั่นก็คือ สื่ออินเทอร์เน็ต เนื่องจากสามารถแพร่กระจายความรู้และข้อมูลข่าวสารไปได้ทั่วโลกโดยไม่มีข้อจำกัดในเรื่องพื้นที่ จึงเป็นสื่อที่มีบทบาทสำคัญในการช่วยลดช่องว่างทางความรู้ของคนในสังคมโลกได้ แต่ผู้วิจัยก็พบว่าสื่ออินเทอร์เน็ตเองก็สามารถขยายให้เกิดช่องว่างทางความรู้ (knowledge gap) มากขึ้นได้เช่นกัน ซึ่งเป็นผลมาจากสิ่งที่เรียกว่า ช่องว่างทางเทคโนโลยี (digital divide) นั่นคือ อาจเกิดจากมีเพียงบางกลุ่มคนเท่านั้นที่มีโอกาสเป็นเจ้าของหรือได้ใช้อุปกรณ์สำหรับเชื่อมต่อเครือข่ายอินเทอร์เน็ต หรืออาจเกิดจากการที่มีเพียงคนบางกลุ่มเท่านั้นที่มีความรู้และความสามารถในการใช้เทคโนโลยีใหม่นี้ได้ ส่งผลให้มีคนจำนวนไม่มากนักที่สามารถเข้าถึงสื่ออินเทอร์เน็ตได้ ผลที่ตามมาคือการเกิดช่องว่างทางความรู้ระหว่างคนที่สามารถเข้าถึงและไม่สามารถเข้าถึงสื่อคอมพิวเตอร์และสื่ออินเทอร์เน็ตได้

แม้สื่ออินเทอร์เน็ตอาจก่อให้เกิดช่องว่างทางความรู้ขึ้นได้ก็ตาม แต่ถ้ามีการนำมาใช้อย่างแพร่หลายและมีการแพร่กระจายไปได้อย่างทั่วถึงทั้งในด้านอุปกรณ์, ด้านความรู้และการเปิดโอกาสให้ทดลองใช้สื่อดังกล่าว ก็สามารถก่อให้เกิดประโยชน์ได้อย่างมหาศาล เนื่องจากสื่ออินเทอร์เน็ตมีข้อดีที่สำคัญอยู่ 3 ประการ คือ

1. เป็นสื่อที่สามารถขยายฐานความรู้ให้แก่บุคคลได้อย่างกว้างขวาง เนื่องจากเป็นสื่อที่สามารถเชื่อมโยงความรู้ที่อยู่ทั่วโลกให้มาอยู่ ณ ที่แห่งเดียวกันได้ นั่นคือเราสามารถหาความรู้ได้ทั่วโลกเพียงแค่นั่งอยู่หน้าจอคอมพิวเตอร์เท่านั้น ซึ่งเป็นการประหยัดทั้งระยะเวลาการเดินทาง และระยะเวลาการค้นหาข้อมูลไปพร้อม ๆ กัน

2. เป็นแหล่งความรู้ที่ลงทุนน้อยเมื่อเทียบกับสื่อประเภทอื่นในระยะยาว นั่นคือ ในระยะแรกอาจต้องลงทุนสูงในการซื้อเครื่องคอมพิวเตอร์ แต่หลังจากนั้นเพียงเสียค่าเชื่อมต่อสัญญาณโทรศัพท์ครั้งละ 3 บาทก็สามารถใช้บริการสื่ออินเทอร์เน็ตได้แล้ว นอกจากนี้ถ้าบุคคลใดไม่มีสื่ออินเทอร์เน็ตใช้ที่บ้าน ก็ยังสามารถไปใช้บริการจากร้านค้าสาธารณะที่ให้บริการสื่ออินเทอร์เน็ต ซึ่งเรียกกันโดยทั่วไปว่า อินเทอร์เน็ตคาเฟ่ ได้ โดยเสียค่าบริการเพียงครั้งละ 20 บาทเท่านั้น

3. เป็นสื่อที่มีลักษณะเป็นสื่อเปิด คือ เปิดโอกาสให้ทุกคนได้ใช้ประโยชน์ร่วมกันไม่ว่าจะอยู่ ณ ที่ใดของโลกก็ตาม และยังทำหน้าที่เป็นเวทีสาธารณะที่เปิดโอกาสให้ทุกคนได้แสดงความคิดเห็นโดยไม่มีขอบเขตจำกัด ซึ่งแสดงถึงการเป็นสังคมประชาธิปไตยอีกด้วย

รัฐบาลเองก็ได้เห็นความสำคัญของสื่ออินเทอร์เน็ต จึงได้มีนโยบายในการสนับสนุนให้ประชาชนได้เข้าถึงสื่ออินเทอร์เน็ตมากขึ้น ดังจะเห็นได้จากคำแถลงนโยบายของรัฐบาล ซึ่งได้แถลงต่อรัฐสภาในวันที่ 26 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2544 โดยได้แถลงว่ารัฐบาลต้องการพัฒนาประเทศในด้านใดบ้างซึ่งหนึ่งในนโยบายหลัก ก็คือ นโยบายด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ดังมีรายละเอียดดังนี้ (www.thaigov.go.th)

“รัฐบาลตระหนักว่าการกอบกู้ภาวะเศรษฐกิจของประเทศไทยให้กลับฟื้นตัวนั้น จำเป็นต้องพึ่งพาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีที่เหมาะสม เพื่อพัฒนาภาคการผลิตและบริการ ด้วยนโยบายดังนี้

(๑) เร่งพัฒนาบุคลากรด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีในทุกระดับให้มีความเพียงพอทั้งปริมาณและคุณภาพ เพื่อตอบสนองต่อการพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืน และเตรียมประเทศเข้าสู่เศรษฐกิจใหม่

(๒) ส่งเสริมการพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีในด้านการวิจัยและการพัฒนา โดยให้การสนับสนุนแก่หน่วยงานของภาครัฐและเอกชน เพื่อให้เอื้อประโยชน์ต่อการบริหารจัดการและการผลิตของวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดเล็ก การนำไปใช้เป็นประโยชน์ในการแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมรวมทั้งการคัดเลือกทักษะที่เหมาะสมกับศักยภาพ ความ

เชี่ยวชาญและความชำนาญของคนไทย ทั้งนี้เพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการผลิตเพื่อการส่งออก และการบริโภคภายในประเทศ ทั้งในด้านอุตสาหกรรมและเกษตรกรรม

(๓) ส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีสำหรับการบริหารและการจัดการสมัยใหม่ เพื่อให้ตอบสนองต่อความต้องการในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ โดยเฉพาะการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ การเลือกเทคโนโลยีที่เหมาะสม ต้นทุนต่ำ สามารถพัฒนาและขยายได้อย่างยั่งยืน

(๔) แก้ไขปรับปรุงกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีให้เอื้อประโยชน์ต่อการพัฒนาด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี และให้ความคุ้มครองต่อสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญา"

นอกจากนี้รัฐบาลยังได้จัดตั้งกระทรวงใหม่ขึ้น มีชื่อว่า กระทรวงเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร หรือ ICT (Ministry of information and communication technology) เพื่อทำหน้าที่ในการควบคุมและดูแลระบบเทคโนโลยีสารสนเทศในประเทศไทย ซึ่งรวมถึงสื่อคอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ตด้วย โดยกระทรวง ICT เองก็ได้ตระหนักถึงความสำคัญของสื่ออินเทอร์เน็ต จึงได้กำหนดแนวทางการทำงานที่เป็นการสนับสนุนให้เกิดการแพร่กระจายเทคโนโลยีสารสนเทศ โดยเฉพาะสื่อคอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ตไปทั่วประเทศและส่งเสริมให้ประชาชนได้เข้าถึงสื่อทั้งสองดังกล่าว ดังนี้ (www.mict.go.th)

1. เพิ่ม Internet Penetration

- เป้าหมาย : ประชากรมากกว่า 70% สามารถเข้าถึงสื่ออินเทอร์เน็ตได้
- กระทรวงมีนโยบายให้เพิ่มอัตราการเข้าถึง Internet เป็นร้อยละ 70 ของประชากร รายงานของ Global IT Report สถานะปี 2001 - 2002 ของมหาวิทยาลัยฮาร์วาร์ด คาดว่าประเทศไทยมีจำนวนผู้ใช้สื่ออินเทอร์เน็ต 2 ราย ต่อประชากร 100 คน โดยกระทรวงมีความคาดหวังและมุ่งหวังจะใช้ดัชนี Internet Penetration เพิ่มขึ้นไปถึงร้อยละ 70 ของประชากรทั้งประเทศ ซึ่งเป็นก้าวอย่างสำคัญที่จะทำให้การใช้ ICT แพร่หลายในประเทศไทย

2. เพิ่ม IT Literacy

- เป้าหมาย : ประชากรมากกว่า 60% สามารถใช้งาน ICT ได้
- กระทรวงมีนโยบายให้เพิ่มอัตราความสามารถในการใช้ ICT ของประชากรให้ถึงร้อยละ 60 เนื่องจากความสามารถในการใช้ ICT เป็นพื้นฐานต่อทักษะของประชาชนในสังคมเศรษฐกิจองค์ความรู้ (Knowledge-based Economy)

3. กำหนดให้อัตราค่าบริการในการเข้าถึงข้อมูลสารสนเทศขั้นต้นเหมาะสมกับประชาชนส่วนใหญ่

- เป้าหมาย : อัตราค่าบริการอยู่ในระดับที่ประชากรมากกว่า 80% สามารถใช้ ICT ได้

- กระทรวงมีนโยบายกำหนดอัตราค่าบริการในการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารให้เหมาะสมกับประชาชนส่วนใหญ่เพื่อสนับสนุนให้เกิดการใช้ ICT อย่างแพร่หลาย

นอกจากรัฐบาลและกระทรวง ICT จะเห็นความสำคัญในการสนับสนุนให้เกิดการแพร่กระจายสื่อคอมพิวเตอร์และสื่ออินเทอร์เน็ตโดยได้มีการจัดทำนโยบายสนับสนุนขึ้นมาแล้ว ยังได้มีการริเริ่มโครงการต่าง ๆ ในทางรูปธรรม ทั้งที่เป็นโครงการของภาครัฐฝ่ายเดียว และที่ร่วมมือกับภาคเอกชน ได้แก่ โครงการคอมพิวเตอร์เพื่ออาหารซึ่งเป็นโครงการที่รัฐบาลต้องการขายเครื่องคอมพิวเตอร์ราคาถูกให้กับประชาชน เพื่อเปิดโอกาสให้คนที่มียาได้น้อยถึงปานกลางได้มีเครื่องคอมพิวเตอร์เป็นของตนเอง เพื่อที่จะได้นำไปฝึกใช้และทำความคุ้นเคยกับสื่อใหม่นี้ ซึ่งเป็นการช่วยลดความรู้สึกกลัวที่จะใช้สื่อใหม่และสามารถพัฒนาการใช้ไปสู่ระดับปฏิบัติการเพื่อใช้ในการทำงานในอาชีพต่อไปได้ โดยมีวัตถุประสงค์ต้องการส่งเสริมให้คนไทยมีพฤติกรรมการใช้ การเข้าถึง และมีความคุ้นเคยกับสื่อใหม่นี้ให้มากขึ้น นอกจากนี้ยังมีโครงการที่สนับสนุนให้ประชาชนได้เข้าถึงสื่ออินเทอร์เน็ตโดยตรง เราเรียกโครงการนี้ว่า โครงการอินเทอร์เน็ตชั่วโมงละ 1 บาท เป็นโครงการที่เปิดโอกาสให้ประชาชนได้ใช้สื่ออินเทอร์เน็ตในราคาถูก แต่ก็ยังมีข้อจำกัดที่สามารถสืบค้นข้อมูลได้เฉพาะเว็บไซต์ที่เป็นของประเทศไทยเท่านั้น

ผู้วิจัยพบว่าแม้รัฐบาลและเอกชนจะสนับสนุนให้เกิดการแพร่กระจายสื่อคอมพิวเตอร์ในสังคมไทยทั้งด้านนโยบายและการปฏิบัติ แต่กลับมีผลสำรวจการเข้าถึงสื่ออินเทอร์เน็ตของคนไทยซึ่งมีรายงานว่าคนไทยเพียง 2,277,046 คนเท่านั้นที่เข้าถึงสื่ออินเทอร์เน็ต ซึ่งคิดเป็น 14.11% ของประชากรทั้งประเทศ และมีเพียง 3.04% เท่านั้นที่มีอุปกรณ์ในการเข้าถึงสื่ออินเทอร์เน็ตอยู่ที่บ้าน นอกนั้นอีก 11.07% เป็นการใช้อินเทอร์เน็ตจากที่อื่น เช่น ร้านอินเทอร์เน็ตและโรงเรียน โดยอัตราการเข้าถึงสื่ออินเทอร์เน็ตดังกล่าวถือได้ว่าอยู่ในระดับต่ำเมื่อเปรียบเทียบกับประเทศอื่น ๆ ในภูมิภาคเดียวกัน (Masatsugu Tsuji, 2002: 22-23)

ผู้วิจัยจึงต้องการศึกษาว่า แท้จริงแล้วมีการแพร่กระจายสื่อคอมพิวเตอร์เข้ามาในสังคมไทยมากแค่ไหน ซึ่งจะสะท้อนให้เห็นโอกาสในการเข้าถึงแหล่งข้อมูลข่าวสารของคนไทย ซึ่งจะเป็นตัววัดศักยภาพในการแข่งขันกับคนในสังคมโลกได้ และต้องการทราบว่าแท้จริงแล้ว อัตราการเข้าถึงสื่อคอมพิวเตอร์และสื่ออินเทอร์เน็ตของคนไทยยังอยู่ในอัตราที่ต่ำอยู่จริงหรือไม่

นอกจากนี้ผู้วิจัยยังพบว่า เนื่องจากสื่ออินเทอร์เน็ตมีลักษณะเป็นสื่อเปิดที่ไม่ว่าใครก็สามารถส่งข้อมูลข่าวสารใด ๆ ก็ได้ ทำให้สื่ออินเทอร์เน็ตสามารถก่อให้เกิดผลกระทบในวงกว้างทั้งผลกระทบในระดับบุคคลและในระดับสังคม นอกจากนี้ยังสามารถก่อให้เกิดผลกระทบได้ทั้งในทางบวกและทางลบ ตัวอย่างเช่น กรณีมีข่าวเด็กติดเกมส์เร็กนาล็อกซึ่งเป็นเกมส์ออนไลน์ โดย

เกมส์ดังกล่าวได้ก่อให้เกิดการเล่นการพนันกันระหว่างเด็ก คือ เด็กที่เล่นเกมนี้ชนะจะได้ของวิเศษ และอาวุธเป็นรางวัล โดยสามารถนำมาแลกเปลี่ยนกันได้ จากกฎ กติกานี้เองที่ก่อให้เกิด อาชญากรรมที่น่าเศร้าขึ้น นั่นคือ เกิดกรณีที่เด็กได้นัดเจอกันเพื่อแลกเปลี่ยนของวิเศษและอาวุธที่ได้จากการเล่นเกม แล้วเกิดการแย่งชิงจนถึงขั้นมีการทำร้ายร่างกายกัน หรือกรณีที่เด็กติดเกมส์ จนถึงขนาดที่แม่ต้องล่อลวงลูกเพื่อไม่ให้ออกไปเล่นเกมที่บ้าน ผลจากเหตุการณ์ดังกล่าวได้ ก่อให้เกิดกระแสการวิพากษ์วิจารณ์เกี่ยวกับผลเสียของการใช้สื่ออินเทอร์เน็ตอย่างมาก ด้านรัฐบาล เองก็ได้ตระหนักถึงปัญหานี้ จึงได้สร้างมาตรการในการแก้ปัญหาดังกล่าว โดยการให้เจ้าของเวป ไซต์ปิดทำการไม่เกิน 4 ทุ่ม เพื่อป้องกันไม่ให้เด็กติดเกมส์และป้องกันไม่ให้เด็กมีความรู้สึกร่วมไป กับเกมส์มากเกินไป

จากผลกระทบที่อาจเกิดจากสื่ออินเทอร์เน็ตนี้เอง ทำให้ผู้วิจัยสนใจศึกษาด้วยการ แพร่กระจายสื่อคอมพิวเตอร์และสื่ออินเทอร์เน็ตในสังคมไทยปัจจุบันมีลักษณะเป็นอย่างไร ไม่ว่าจะ เป็นการแพร่กระจายอุปกรณ์, ความรู้และความสามารถในการใช้สื่อคอมพิวเตอร์และสื่อ อินเทอร์เน็ต และการเปิดโอกาสให้ใช้สื่อทั้งสอง เนื่องจากสามารถสะท้อนให้เห็นผลกระทบที่อาจ เกิดขึ้นในสังคมไทยได้

ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยสนใจศึกษาการแพร่กระจายและการเข้าถึงสื่อคอมพิวเตอร์ของ นักเรียนในโรงเรียน เนื่องจากเห็นว่ารัฐบาลไทยเองก็ให้ความสำคัญในการนำสื่อคอมพิวเตอร์ และสื่ออินเทอร์เน็ตเข้าไปแพร่กระจายในโรงเรียนเพื่อใช้เป็นเครื่องมือที่ช่วยในการพัฒนา ด้าน การศึกษา เพราะเห็นความสำคัญของสื่อดังกล่าวในการเป็นแหล่งข้อมูลความรู้ขนาดใหญ่ที่ สามารถช่วยในการขยายองค์ความรู้ที่มีอยู่ในขอบเขตจำกัดของนักเรียนให้มีขอบเขตกว้างขวางขึ้น ได้ นั่นคือ สามารถใช้เป็นสื่อในการเสริมความรู้นอกบทเรียนให้กับนักเรียนได้ และยังเป็นสื่อที่ช่วย ในการพัฒนาทักษะในการเรียนรู้ของนักเรียนได้อีกด้วย เช่น ใช้เป็นสื่อในการฝึกสนทนา ภาษาอังกฤษ นอกจากนี้ครูยังสามารถใช้สื่อทั้งสองประเภทเป็นเครื่องมือในการเสริมการสอนของ ตนได้ด้วย

ปัจจุบันจึงมีหน่วยงานของรัฐบาลหลายหน่วยงานได้จัดตั้งโครงการต่าง ๆ เพื่อสนับสนุน ให้เกิดการแพร่กระจายสื่อคอมพิวเตอร์และสื่ออินเทอร์เน็ตเข้าไปในโรงเรียนโดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อให้นักเรียนสามารถเข้าถึงสื่อคอมพิวเตอร์และสื่ออินเทอร์เน็ตได้มากขึ้น เช่น โครงการเครือข่าย คอมพิวเตอร์เพื่อโรงเรียนไทยหรือ Schoolnet ซึ่งเป็นโครงการของศูนย์เทคโนโลยีอิเล็กทรอนิกส์ และคอมพิวเตอร์แห่งชาติ (เนคเทค) ที่สนับสนุนให้โรงเรียนต่าง ๆ ได้ใช้อินเทอร์เน็ตฟรี หรือแม้แต่ กระทรวงศึกษาธิการเองก็ได้มีจัดตั้งโครงการที่เรียกว่า " โครงการปลูกต้นกล้า ปัญญาเด็กไทย " โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อขอรับบริจาคเครื่องและอุปกรณ์คอมพิวเตอร์ ตลอดจนรับบริจาคเงินเพื่อใช้

ในการจัดซื้อเครื่องคอมพิวเตอร์สำหรับมอบให้แก่สถานศึกษาที่ด้อยโอกาสหรือขาดแคลน ซึ่งปัจจุบันก็ได้มีภาคเอกชนให้การสนับสนุนเป็นอย่างดี เช่น บริษัทเซ็นทรัลพัฒนา จำกัด (มหาชน) ได้ร่วมสนับสนุนโครงการปลูกต้นกล้า ปัญญาเด็กไทย โดยได้มอบเครื่องคอมพิวเตอร์และอุปกรณ์ประกอบ อาทิ จอมอนิเตอร์ , CPU, คีย์บอร์ด และ เมาส์ รวมถึงนิตยสารและวารสารทางด้านคอมพิวเตอร์อีกจำนวนหนึ่งให้แก่กระทรวงศึกษาธิการ เพื่อนำไปเผยแพร่ให้กับนักเรียนในโรงเรียนได้เรียนรู้ แม้แต่กรมสามัญศึกษาเอง (ปัจจุบันได้กลายเป็นสำนักงานการศึกษาขั้นพื้นฐาน) ก็ได้มีนโยบายที่ต้องการส่งเสริมให้นักเรียนในโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาสามารถเข้าถึงสื่อคอมพิวเตอร์และสื่ออินเทอร์เน็ตได้มากขึ้น ซึ่งมีหลักการที่สำคัญ 3 ข้อ คือ

1. นักเรียนทุกคนที่จบมัธยมศึกษาปีที่ 3 และปีที่ 6 สามารถใช้โปรแกรมประยุกต์อื่นๆ ได้นอกจาก word processing และตารางการคำนวณ
2. นักเรียนทุกคนในโรงเรียนสามารถใช้สื่ออินเทอร์เน็ตในการสืบค้นข้อมูลได้
3. นักเรียนไม่น้อยกว่าร้อยละ 10 สามารถเขียนโปรแกรมได้

อย่างไรก็ตาม ผู้วิจัยก็พบว่าแม้รัฐบาลจะได้มีนโยบายและได้มีการจัดตั้งโครงการต่าง ๆ มากมายเพื่อให้เกิดการแพร่กระจายสื่อคอมพิวเตอร์และสื่ออินเทอร์เน็ตในโรงเรียน และเพื่อให้นักเรียนสามารถเข้าถึงสื่อทั้งสองประเภทได้มากขึ้น แต่มีรายงานว่าสภาพการเข้าถึงสื่อคอมพิวเตอร์และสื่ออินเทอร์เน็ตของนักเรียนในสภาพความเป็นจริงก็ยังมีอัตราต่ำอยู่ จนถึงขนาดส่งผลให้เกิดการรวมตัวของนักวิชาการ เพื่อหาทางออกในการแก้ปัญหาให้นักเรียนสามารถเข้าถึงสื่อคอมพิวเตอร์และสื่ออินเทอร์เน็ตได้เพิ่มมากขึ้น เช่น ได้มีแนวคิดของ ดร. อภิเชษฐ ดุรงค์เวโรจน์และคณะ ซึ่งได้นำเสนอแนวนโยบายในการพัฒนาเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการศึกษาซึ่งมีหลักการที่สำคัญ ได้แก่ ต้องมีการฝึกอบรมสื่อคอมพิวเตอร์และสื่ออินเทอร์เน็ตให้กับนักเรียนและครู ต้องมีการจัดหาซอฟต์แวร์ให้เหมาะสมกับอุปกรณ์รุ่นต่าง ๆ เป็นต้น (วิภา อุดมฉันท, 2544: 177)

จากการวิพากษ์วิจารณ์ดังกล่าว ผู้วิจัยจึงต้องการทราบว่าแท้จริงแล้วสภาพการแพร่กระจายสื่อคอมพิวเตอร์ในโรงเรียนมีลักษณะเป็นอย่างไร ล้มเหลวจริงหรือไม่ เป็นเพราะสาเหตุใด รัฐบาลได้สนับสนุนแค่ไหน อย่างไร มีองค์กรเอกชนเข้ามาสนับสนุนจริงหรือไม่ โรงเรียนเองได้มีการจัดทำแผนงานหรือกำหนดเป้าหมายการแพร่กระจายสื่อคอมพิวเตอร์อย่างเป็นทางการหรือไม่ และวิธีการดำเนินการแพร่กระจายสื่อคอมพิวเตอร์โดยโรงเรียนเองได้ทำอย่างไร ทั้งการจัดหาอุปกรณ์ การแพร่กระจายความรู้ และการเปิดโอกาสให้นักเรียนได้ทดลองใช้สื่อคอมพิวเตอร์ด้วยตนเอง และที่มีรายงานว่าอัตราการเข้าถึงสื่อคอมพิวเตอร์และสื่ออินเทอร์เน็ตของนักเรียนยังอยู่ใน

อัตราต่ำอยู่จริงหรือไม่ สภาพการเข้าถึงสื่อคอมพิวเตอร์ที่แท้จริงของนักเรียนเป็นอย่างไร มีอะไรที่เป็นอุปสรรคต่อการแพร่กระจายและการเข้าถึงสื่อคอมพิวเตอร์ของนักเรียนบ้าง

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้เลือกศึกษาเฉพาะสภาพการแพร่กระจายและการเข้าถึงสื่อคอมพิวเตอร์ของนักเรียนในโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาที่มีการเรียนการสอนถึงระดับมัธยมศึกษาตอนปลายเท่านั้น เนื่องจากกลุ่มคนดังกล่าวเป็นกลุ่มบุคคลที่มีความกระตือรือร้นในการเปิดรับสื่อใหม่ และมีความสามารถในการเรียนรู้สื่อใหม่ได้อย่างรวดเร็ว ประกอบกับเป็นกลุ่มบุคคลที่จะเป็นพลังสำคัญในการพัฒนาประเทศต่อไป ดังนั้นการศึกษาถึงสภาพการแพร่กระจายและการเข้าถึงสื่อคอมพิวเตอร์ของกลุ่มคนดังกล่าวจึงเป็นสิ่งสำคัญ ที่จะสะท้อนให้เห็นศักยภาพของคนไทยในการแข่งขันกับคนในสังคมโลกต่อไป และเลือกศึกษาเฉพาะโรงเรียนที่อยู่ในสังกัดสำนักงานเขตการศึกษาขั้นพื้นฐานเท่านั้น เนื่องจากการแพร่กระจายสื่อดังกล่าวเกิดจากการริเริ่มโดยนโยบายของภาครัฐ ซึ่งนโยบายส่วนใหญ่ของรัฐบาลมักนำไปใช้กับโรงเรียนของภาครัฐในสายสามัญก่อน ทำให้กลุ่มโรงเรียนมัธยมศึกษาที่สังกัดสำนักงานเขตการศึกษาขั้นพื้นฐานจึงเป็นกลุ่มแรกที่ได้รับผลกระทบจากนโยบายการแพร่กระจายสื่อคอมพิวเตอร์และสื่ออินเทอร์เน็ต ดังนั้นการแพร่กระจายสื่อคอมพิวเตอร์และสื่ออินเทอร์เน็ตในกลุ่มโรงเรียนดังกล่าวจึงมีระยะเวลาานพอสมควร ทำให้ผู้วิจัยสามารถมองสภาพ ปัญหา และอุปสรรค ในการแพร่กระจายสื่อคอมพิวเตอร์และสื่ออินเทอร์เน็ตได้ชัดเจนพอสมควร

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยสนใจศึกษาสภาพการแพร่กระจายและการเข้าถึงสื่อคอมพิวเตอร์ของนักเรียนในโรงเรียนที่ตั้งอยู่ในต่างจังหวัดเท่านั้น เนื่องจากรัฐบาลต้องการส่งเสริมให้เกิดการแพร่กระจายสื่อคอมพิวเตอร์และสื่ออินเทอร์เน็ตไปทั่วประเทศ เพื่อลดช่องว่างทางเทคโนโลยี (Digital Divide) และช่องว่างทางความรู้ (Knowledge Gap) ของคนในสังคม โดยผู้วิจัยเห็นว่าสภาพของการแพร่กระจายและการเข้าถึงสื่อคอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ตของนักเรียนในเมืองนั้น เราสามารถเห็นภาพสะท้อนจากสื่อมวลชนต่าง ๆ มากอยู่ ผู้วิจัยจึงต้องการศึกษาภาพของโรงเรียนในต่างจังหวัดบ้าง เพื่อที่จะนำความรู้ดังกล่าวมายกระดับการเข้าถึงสื่อคอมพิวเตอร์และสื่ออินเทอร์เน็ตของนักเรียนในชนบทให้เท่าเทียมกับนักเรียนในเมือง ซึ่งจะเป็นการช่วยลดช่องว่างทางความรู้ของคนในสังคมได้นั่นเอง

ผู้วิจัยได้เลือกจังหวัดสุพรรณบุรีเป็นตัวแทนของต่างจังหวัดที่จะศึกษา เนื่องจากเป็นจังหวัดที่มีขนาดปานกลาง ไม่ใหญ่หรือเล็กเกินไป เมื่อเทียบกับขนาดของจังหวัดทั้งหมดในประเทศไทย และไม่ใช่จังหวัดที่ทันสมัยหรือล้าสมัยมากเกินไป จึงมีลักษณะของการเป็นตัวแทนของต่างจังหวัดได้เป็นอย่างดี

2. ปัญหานำวิจัย

1. สภาพการแพร่กระจายสื่อคอมพิวเตอร์ในโรงเรียนมีลักษณะเป็นอย่างไร
2. นักเรียนสามารถเข้าถึงสื่อคอมพิวเตอร์ได้มากน้อยแค่ไหน อย่างไรบ้าง
3. สิ่งที่เป็นปัญหาและเป็นอุปสรรคต่อการแพร่กระจายสื่อคอมพิวเตอร์ให้เข้าถึงนักเรียนได้ดีมีอะไรบ้าง

3. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อเข้าใจสภาพการแพร่กระจายสื่อคอมพิวเตอร์ในโรงเรียน
2. เพื่อเข้าใจสภาพการเข้าถึงสื่อคอมพิวเตอร์ของนักเรียน
3. เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคที่มีต่อการดำเนินการแพร่กระจายสื่อคอมพิวเตอร์ให้เข้าถึงนักเรียนได้ดี

4. ข้อตกลงเบื้องต้น

การศึกษาสื่อคอมพิวเตอร์ในที่นี้จะศึกษาควบคู่ไปกับสื่ออินเทอร์เน็ตในฐานะที่เป็นสื่อที่ใช้เข้าสู่แหล่งข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ ใช้แลกเปลี่ยนข้อมูล รวมทั้งใช้แทนสื่อมวลชนประเภทอื่น ๆ เช่น วิทยุ ทีวี วิทยุ ฟังเพลง โดยถือว่าสื่ออินเทอร์เน็ตจะต้องใช้ควบคู่กับสื่อคอมพิวเตอร์เสมอ นั่นคือ การที่เราจะใช้สื่ออินเทอร์เน็ตได้ จำเป็นต้องใช้สื่อคอมพิวเตอร์เป็นเครื่องมือในการเชื่อมโยงเครือข่ายกับคอมพิวเตอร์เครื่องอื่น ๆ

5. ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้จะเลือกศึกษาเฉพาะโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาในสังกัดสำนักงานการศึกษาขั้นพื้นฐานของจังหวัดสุพรรณบุรีที่มีการเรียนการสอนถึงระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย รวมอยู่ด้วยเท่านั้น

6. ข้อสันนิษฐานการวิจัย

สภาพการแพร่กระจายสื่อคอมพิวเตอร์ในแต่ละโรงเรียนมีความแตกต่างกัน ขึ้นอยู่กับความพร้อมในด้านการบริหารจัดการของแต่ละโรงเรียน เช่น ความพร้อมในด้านการบริหารจัดการงบประมาณ , การปรับเปลี่ยนโครงสร้างทางกายภาพของโรงเรียน รวมทั้งขีดความสามารถในการพัฒนาบุคลากรเพื่อเตรียมความพร้อมในการให้ความร่วมมือกับการเปลี่ยนแปลง

7. นิยามศัพท์

สภาพการแพร่กระจาย หมายถึง กระบวนการสื่อสารในการเผยแพร่และการถ่ายทอดความรู้ ความเข้าใจ และวิธีการใช้สื่อคอมพิวเตอร์ในโรงเรียน เพื่อเพิ่มคุณค่าและความสำคัญอันจะนำไปสู่การตัดสินใจยอมรับและการเข้ามามีส่วนร่วมในการเปลี่ยนแปลง

การเข้าถึง หมายถึง ลักษณะและพฤติกรรมในการเข้าถึงสื่อต่าง ๆ ในโรงเรียน อันเป็นแหล่งความรู้เกี่ยวกับสื่อคอมพิวเตอร์ ลักษณะความรู้ที่นักเรียนได้รับจากโรงเรียน และพฤติกรรมการใช้สื่อคอมพิวเตอร์ในโรงเรียนของนักเรียน

สื่อคอมพิวเตอร์ หมายถึง เครื่องคำนวณอิเล็กทรอนิกส์ที่สามารถทำงานคำนวณผลและเปรียบเทียบค่าตามชุดคำสั่งด้วยความเร็วสูงอย่างต่อเนื่องและอัตโนมัติ ประกอบด้วยจอคอมพิวเตอร์และ CPU ที่สามารถใช้งานโปรแกรมพื้นฐานต่างๆได้ และให้รวมถึงสื่ออินเทอร์เน็ตด้วย

สื่ออินเทอร์เน็ต หมายถึง ระบบเครือข่ายของคอมพิวเตอร์ขนาดใหญ่ที่เชื่อมต่อกันเพื่อการสื่อสารในการค้นคว้าข้อมูล หรือแลกเปลี่ยนข้อมูลกันได้ โดยไม่กำหนดเวลาและสถานที่

8. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ ทำให้เข้าใจสภาพการแพร่กระจายและสภาพการเข้าถึงสื่อคอมพิวเตอร์ของนักเรียน อันนำไปสู่การวิเคราะห์ถึงปัญหาอุปสรรคในการแพร่กระจายสื่อคอมพิวเตอร์ให้เข้าถึงนักเรียนได้ดี ซึ่งองค์กรต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นรัฐบาล, โรงเรียน (ทั้งที่เป็นและไม่ได้เป็นกลุ่มตัวอย่างในการศึกษาวิจัย) และองค์กรเอกชนอื่น ๆ ที่ต้องการนำสื่อคอมพิวเตอร์ซึ่ง

เป็นสื่อใหม่เข้าไปใช้ในองค์กร สามารถนำผลการวิจัยไปวางแผนเพื่อลดระยะเวลาและเพิ่มประสิทธิภาพของการแพร่กระจายสื่อคอมพิวเตอร์ให้เข้าถึงบุคลากรของตนได้